

**Становище, написано от член на научно жури,
за придобиване на образователна и научна степен „доктор”
в СА „Д. А. Ценов” – Свищов**

Изготвил становището: доц. д-р Пламен Петков

Автор на дисертационния труд: Весна Стоян Коруновска

Тема на дисертационния труд: „Роля на фискалната стратегия на Република Северна Македония за постигане на устойчиво развитие на националната икономика“

I. Общо представяне на дисертационния труд.

Настоящото становище е изготвено в резултат на участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 1098/08.11.2023 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов“. Представеният дисертационен труд на тема “Роля на фискалната стратегия на Република Северна Македония за постигане на устойчиво развитие на националната икономика“ с автор Весна Стоян Коруновска е в обем от 254 страници, от които 214 страници чист текст, 9 страници библиографска справка и 32 страници с приложения, в които са представени първоначалните данни, подложени на статистически анализ, както и основните резултати от емпиричното изследване. Дисертацията се характеризира с логическа обвързаност, баланс и плавен преход между отделните компоненти. В структурно отношение тя се състои от съдържание, списък със съкращенията, въведение, три глави, заключение и препоръки за бъдещи изследвания, списък с цитираната литература и приложения.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд.

Актуалността на разглежданата проблематика е във всякакво съмнение. Разглеждайки в ретроспектива интереса на теоретичните и практико-приложни изследвания в областта на публичните финанси през 90-те години на 20-ти век и проследявайки тенденцията на „Кейнсианската политика“, насочена към икономически просперитет, както и основните области на фискалната политика, авторката стига до извода, че конкретно за Република Северна Македония са недостатъчни изследванията, в които се разчита на статистико-иконометричния инструментариум при оценката на влиянието на фискалната политика върху икономическото развитие.

Във въведението се излага обосновката на актуалността и значимостта на разискваната в дисертацията тема. Извършен е кратък преглед на научната литература, свързана с отделни аспекти на фискалната политика и се диагностицира основният

проблем на изследванията, а именно недостатъчната степен на качествено използване на количествените иконометрични изследвания на ефектите на фискалната политика в Република Северна Македония (РСМ). Дефинират се обектът, предметът, времевият обхват, целта, задачите, основната и спомагателните хипотеза на научното изследване като се маркират основните информационни източници, които са използвани за осъществяване на емпиричната част от дисертацията, използваните софтуерни продукти, и се извеждат ограничителните условия, които съпътстват настоящата разработка. В допълнение се изтъкват основните причини, поради които се избират количествените изследвания в разработката, обосновават се прилаганите научни методи, както и очакваните приноси елементи като знания и умения и основните изследователски въпроси, на които се търси издържан, коректен и надежден отговор.

Обект на изследване са ефектите на фискалната политика на Република Северна Македония върху макроикономическото развитие и публичния дълг. Предмет на изследване са политиките, стратегиите и инструментите на фискалната политика с цел осигуряване на устойчиво развитие, както и методи за оценка на краткосрочните и средносрочните ефекти на фискалната политика върху БВП и публичния дълг на Република Северна Македония като специален акцент се поставя върху оценката на значимостта на количествените иконометрични модели, базирани на векторна авторегресия (VAR-модели). Основната цел на дисертацията е чрез използване на иконометрични модели за изследване на ефектите на фискалната политика върху макроикономическото развитие в Република Северна Македония да се направи оценка на фискалните въздействия по отношение на интензивността, посоката на движение, забавянето във времето на промените, взаимозависимостта с БВП. За конкретизиране на целта са поставени 6 изследователски задачи, от които 3 са с теоретико-методологичен, и 3 – с практико-приложен характер. Изброени са достатъчен брой ограничителни условия, с които се характеризира настоящото изследване, като е представена и логична аргументация за всяко едно от изброените ограничения.

Структурата се характеризира със завършен вид и коректно отразява представената информация чрез следване на принципа от „общото към конкретното“. В първа глава се обхващат теоретичните основи при изучаването на концепциите за въздействието на фискалната политика върху икономическото развитие. Изясняват се съдържанието, функциите и концепциите за публичните финанси, след което се разглеждат в необходимата дълбочина фискалните множители като се коментира тяхното възникване, анализират се възникналите виждания в литературата и се описват наложилите се противоречия между отделни учени, общественици и политици. Главата

завършва с представяне на същността на моделите с векторна авторегресия (VAR), намиращи приложение при изследване на комплексни макроикономически модели като в случая акцентът е насочен върху възможностите им за приложение при оценка на ефектите на фискалната политика върху макроикономическото развитие на националната икономика. Втората глава е от методологико-емпиричен характер. В нея се отличават три основни насоки на анализа. Първо е направен диагностичен анализ на основните показатели за фискалната позиция на Република Северна Македония, които са представени коректно от статистическа гледна точка в съпоставими, а не в текущи цени чрез използване на коректни дефлатори, а след това с методологията на векторната авторегресия е извършен анализ, при който се оценява ефектът от въздействието на публичното потребление върху Брутния вътрешен продукт на Република Северна Македония. На базата на динамични редове, съставени от тримесечни данни за периода от 2000 г. до 2019 г. са подложени на проверка редица работни хипотези относно връзката между БВП и публичното (бюджетно) потребление. Проверката за нестационарност на анализирания динамични редове е извършена коректно чрез приложение на разширения критерий на Дики и Фулър (ADF), а с помощта на методологията на Енгъл и Грейнджър, както и с теста на Филипс и Улиарис се установява, че между изследваните променливи величини отсъства коинтеграция (динамична зависимост), което е необходимо условие за използване на векторната авторегресия. Тъй като равнищата на показателите според тестовете за единичен корен се определят като нестационарни и интегрирани от първи порядък, по-нататък в анализа с VAR-методологията се използват логаритмите на първите им последователни разлики, а като оптимален лагов порядък с помощта на информационните критерии е определен 3. Окончателният модел е подложен на класическите проверки за нормалност, хомоскедастичност и автокорелация в остатъчните елементи. С помощта на методологията за импулсната реакция и разлагането на случайната грешка се потвърждава хипотезата за наличие на двустранна зависимост между БВП и публичното потребление в Република Северна Македония. Главата завършва с приложение на методологията на Грейнджър за установяване на причинно-следствена връзка между капиталовите разходи като част от държавния бюджет и БВП. Отново се разчита на тримесечни данни, които обхващат периода от 2006 г. до 2019 г. Поради нестационарност на показателите, в анализа се използват логаритмите на първите последователни разлики. В окончателния модел оптималният лагов порядък е 4, а остатъците са нормално разпределени, в тях липсва както автокорелация, така и хетероскедастичност. В крайна сметка се установява, че

методи пълноценно могат да се изследват както ефектите на фискалната политика върху макроикономическото развитие в Република Северна Македония като цяло, така въздействията по отношение на интензивността, посоката на движение, забавянето във времето на промените и взаимозависимостта с БВП. Приносите са коректно дефинирани от докторанта в справката към автореферата като техният брой е сведен до седем. Три от декларираните приноси носят теоретико-методологичен характер, а четири са приносните моменти, пряко произтичащи от получените резултати от апробирането на различни модификации и модели на базата на конкретни реални данни.

IV. Въпроси по дисертационния труд.

Въпроси към докторанта нямам, но си позволявам да отправя една препоръка. Въпреки, че обемът на дисертационния труд е достатъчно голям е препоръчително авторефератът да представя в балансиран и компактен вид получените от изследването резултати. Стилът му е издържан, но според мен би могло да се оптимизира неговият обем чрез постигане на по-голяма стегнатост, научна лаконичност и синтезираност.

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение.

В заключение, отчитайки завършения характер на представената разработка, вземайки предвид достойнствата и положителни страни на дисертацията, независимо от отправената препоръка, смятам, че докторантът притежава теоретични знания и умения за практическо прилагане на комплексен инструментариум в такава сложна среда като изследване на каузални зависимости между макроикономически показатели, използване на статистически методи и техники за прогнозиране на динамични редове, демонстрирал е в необходимата степен способности за аргументирано отстояване на собствени виждания и за извършване на критичен анализ на теорията и практиката. Изхождайки от всичко посочено по-горе, както и от факта, че авторът има необходимия брой публикации и са изпълнени минималните национални изисквания, давам **положителна оценка** на дисертационния труд и предлагам на членовете на Научното жури да **присъдят** образователната и научна степен „доктор“ в Професионално направление 3.8. „Икономика“, Научна специалност „Планиране“ на **Весна Стоян Коруновска**.

Дата: 05.12.2023 г.

Изготвил становището: .

(доц. д-р Пламен Петков)